

záth József veszprémi püspök adja a királyhoz és a kancelláriához intézett tiltakozásával. A primáshoz leküldött tiltakozásra a választ Baernkopf Ignác pozsonyi kanonok írja meg a primás megbízásából; de ez alkalmat ad neki arra is, hogy a kérdéssel bővebben foglalkozzék. Tanulmányának eredménye „De jure coronandarum reginarum Hungariae disquisition. Posonii. 1792.“ című munkája lett, melyben nagy készütséggel bizonyítja az esztergomi érsek királyné-koronázási jogát. Ellene Csapody Lajos veszprémi kanonok száll síkra „Reflexiones ad disquisitionem de jure coronandarum reginarum Hungariae Posonii editam. Anno 1792. Pestini“ című dolgozatával.

Igy állott a kérdés, midőn Bajzáth értesülvén arról, hogy I. Ferenc feleségét, Mária Teréziát is meg akarja koronáztatni, 1792-ben újabb felterjesztést intéz az udvari kancelláriához, jogának megóvása ügyében. A kancellária az ügyet a király elé vitte, a ki a kancellária javaslatára 1792. ápril. 23-án olyképpen döntött a kérdésben, hogy „az ünnepélyes szentmise, a felkenés, a szent koronának a királyné jobb vállára való helyezése, (tehát a királyné-koronázás lényege) a kormánypálcza és az országalma átadása“... mind az esztergomi érsektől végeztessenek, „a veszprémi püspök 1714-iki keresete pedig, a mennyiben még el nem évült, maradjon meg a maga épségében“.

Ez az utolsó intézkedés a királyné-koronázás jogának kérdésében. A legutóbbi királyné koronázásig valamennyi e szerint ment végbe. A gyakorlat azonban nem gátolhatja a veszprémi püspököt, hogy jogát esetleg újabb bizonyítékok alapján ne érvényesítse. A mire azonban nincs remény. A veszprémi püspöknek tehát csak annyi joga van a királyné-koronázásban, a mennyit neki az 1216. évi római ítélet biztosít.

Ez Kollányi könyvének a tartalma, melynek tárgyalása folyamán a szerző alapos készütségű történetírónak s kiváló jogásznak mutatkozik be újra. Stílusa élvezetes, logikája erős. *Dr. Hám Antal.*

Két művelődéstörténeti munka.

A magyar művelődés és iskolázás története az Árpádok alatt.
Irta *Varjú János.* (Vác, Mayer Sándor könyvny. 1901.) Varjú János szép s minden esetre dicsérendő feladatra vállalkozott. A magyar történet egyes nagyobb korszakairól szóló monografiák áttanulmányozása után főkép a szellemi műveltség terén elért eredmények ügyes áttekinthető összefoglalásával, rövid műveltségtörténeti korrajzokat kíván nyújtani az ifjúságnak házi olvasmányúl. Nem az a célja, hogy a történetbuvárok belőlük, mint forrásmunkákból merítsenek, hanem saját szavai szerint „hogy a magyar történelem tanulásában lelkes magyar ifjúságot az élet mesterének azou tanulságaira is figyelmeztesse, melyeket az intézmények, szokások, az erkölcsök és a művelődés tényezőinek: a művészetek és iskolák fejlődése föltüntetnek“. S feladatának jó részét meg is valósította már a szerző. Jelen tanulmányában az Árpádok korabeli műveltség képét rajzolja főkép Pauler, Horváth

Mihály, Kerékgyártó, Balics Lajos s más régibb és újabb történetírók munkái után. Szerettük volna, ha a pogány magyarok társadalmi műveltségének, továbbá vallásának emlékeivel, maradványaival bővebben foglalkozott volna. A népszokások, népmesék, közmondások telve vannak mythologiai elemekkel; a mythologus Kandra Kabos szerint „amint tele vala az ős ég magyar csillagokkal: úgy el vannak árasztva nemzeti szokásaink is ős hitbeli vonásokkal.“ (M. Mythol. X. 1.) Mindezekre Kerékgyártó művénél több anyagot nyújtottak volna a népköltési gyűjtemények a M. Nyelvőr régebbi kötetei s az Ethnographia évfolyamai. A pogánykori leletekkel is, csak mint régiségekkel foglalkozik a szerző; pedig pl. a sírleletek mindmennyi beszédes emlékei a régi magyar temetési szertartásoknak és szokásoknak, melyeknek hagyományaiból a mai temetési népszokások (a halott ellátása, felruházása, torozás, marékföldszórás stb. is megőriztek néhány töredéket. Igen sok becses adatot mutathatott volna be ezekre vonatkozólag Nagy Géza értekezéseiből (A magyarhoni lovas sírok, A hun, avar és magyar pogánykori leletek jellemzése), továbbá az Ethnographia közleményeiből, de még az általa forrásul is használt Ipolyi „Magyar Mythologia“-jának nagy adathalmazából is.

Varjú ügyes, könnyen áttekinthető tanulmányában máskülönből összegezve olvashatjuk nemzetünk és nyelvünk eredetéről szóló nézeteket az egyes kisebb korszakok műveltségének fejlődését. Különálló fejezetben ismerteti az Árpádok alatti iskoláztatást, kiemelve az egész nemzetnek tanítótestületévé vált magyar papság érdemeit e téren.

A magyar művelődés története vegyesházbeli királyaink korában. (1301—1526.) Irta *Varjú János*. (Vácz, Mayer Sándor könyvny. 1902.) Folytatása az előbbinek. Az úgynevezett „vegyesházbeli királyaink“ nemzeti és európai politikájának rövid áttekintése után külön-külön mutatja be hazánk szellemi és anyagi fejlődésének tényezőit az Anjoukorban, Hunyadi Mátyás előtt és alatt. Összefoglalva megtalálhatjuk benne a korra vonatkozó monographiák íróinak műveikben elszórt adatait. Azonban az összhangot több helyen rontják a szövegbe beillesztett forrásmunkák idézése pl. a 47, 49, 55, l., melyeknek pontos jelzését, mindig alól, jegyzetben kell végeznünk.

Általában dicséret illeti meg a szerzőt lelkes fáradozásáért. Igen hasznos munkát végezett, különösen a tanuló ifjúság s azok számára, kik nehezen férhetnek hozzá a Szilágyi által szerkesztett millenniumi magyar történehez, s Szalay-Baróti négy kötetes munkájához stb.

Érdeklődéssel várjuk a következő korszak művelődéstörténetét. Kíváncsiak vagyunk arról nemcsak összefoglalást csinálni, hanem a régi emlékek után valósággal azt meg is írni, annál inkább, mert hazánk művelődéstörténetének ép e következő korszakáról nincsen könyvünk. A szerzőnek módjában áll az elsőrangú forrásokhoz hozzájutni; kellemes stílusa és helyes ítélőtehetsége is képesítenék őt e hiányt pótló munka megírására.

Hársing István.